

DARIUSZ WALENCIK*

FUNDACJE ZAKŁADANE PRZEZ OSOBY PRAWNE
KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO W POLSCE
A FUNDACJE POBOŻNE

WSTĘP

Relacje pomiędzy systemem prawa kanonicznego Kościoła katolickiego a systemem prawa polskiego stanowią narastający od kilku lat problem. W konsekwencji sądy i organy administracji publicznej stają coraz częściej przed dylematem, czy uwzględniać (stosować, dokonywać wykładni, odwoływać się), a jeżeli tak, to w jaki sposób i w jakim zakresie prawo kanoniczne w swoich rozstrzygnięciach. Brak jest bowiem w prawie polskim – z nielicznymi wyjątkami – instrumentów prawnych pozwalających określić relacje tego prawa z prawem kanonicznym. Próba określenia tych relacji wymaga ustalenia czy prawodawca państwowy rości sobie prawo determinowania treści prawa kanonicznego i sprawowania nad nim kontroli, a także jaki jest zakres autonomii prawnej Kościoła katolickiego w Polsce¹. Zagadnienia te stanowią także newralgiczny problem w przypadku fundacji zakładanych przez osoby prawne Kościoła katolickiego (tzw. fundacji

---

* Ks. dr hab. prof. UO, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Opolskiego, ul. Katowicka 87a, 45-060 Opole, e-mail: dwalencik@uni.opole.pl

¹ Szerzej na ten temat zob. D. Walencik, *Prawo kanoniczne (wewnętrzne) związków wyznaniowych a prawo polskie*, „Przeгляд Sądowy” 2013, nr 5, s. 11-25 wraz z podanym tam orzecznictwem i literaturą przedmiotu.

kościelnych)² oraz pobożnych fundacji (fundacji prawa kanonicznego). Celem tego artykułu jest analiza statusu prawnego wymienionych instytucji funkcjonujących na styku prawa polskiego i prawa kanonicznego oraz wpływ tych systemów prawnych na ich działalność.

² Pojęcie fundacja kościelna nie zostało w prawie zdefiniowane. W doktrynie przyjmuje się, że odnosi się ono do fundacji zakładanych przez kościelne osoby prawne zgodnie z przepisami ustaw regulujących indywidualnie stosunki danego kościoła z państwem polskim i ustanawiającymi wyjątki od ogólnie obowiązujących unormowań prawnych dotyczących fundacji. Fundatorem zatem musi być albo jedna albo kilka kościelnych osób prawnych. W tym drugim przypadku każdy z fundatorów musi mieć status kościelnej osoby prawnej. Przepisy takie oprócz aktów prawnych regulujących sytuację prawną Kościoła katolickiego w Polsce, zawarto również w art. 43 ustawy z dnia 4 lipca 1991 r. o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, (Dz. U. Nr 66, poz. 287 z późn. zm.); art. 32 ustawy z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 97, poz. 479 z późn. zm.); art. 36 ustawy z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 97, poz. 480 z późn. zm.); art. 31 ustawy z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 97, poz. 481 z późn. zm.); art. 30 ustawy z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 97, poz. 482 z późn. zm.); art. 27 ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 41, poz. 252 z późn. zm.); art. 29 ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 41, poz. 253 z późn. zm.); art. 32 ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Zielonoświątkowego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 41, poz. 254 z późn. zm.). Także ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 41, poz. 251 z późn. zm.) zawiera przepis (art. 22 ust. 2) umożliwiający powołanie przez gminy wyznaniowe żydowskie i Związek Gmin Wyznaniowych Żydowskich w Polsce z udziałem innych krajowych osób prawnych i fizycznych oraz zagranicznych organizacji Żydów pochodzących z Polski i Światowej Żydowskiej Organizacji Restytucji (World Jewish Restitution Organisation) fundacji, której celem będzie realizacja praw majątkowych wyznaniowych żydowskich osób prawnych. Fundacja ta pod nazwą „Fundacja Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego w Polsce” została powołana do istnienia 14 czerwca 2000 r. Ze względu jednak na brak w ustawie o stosunku państwa do gmin wyznaniowych żydowskich jakichkolwiek unormowań odrębnych w stosunku do ogólnie obowiązujących przepisów o fundacjach trudno uznać ją za fundację kościelną w wyżej przedstawionym rozumieniu. Na temat Fundacji Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego w Polsce zob. A. Czohara, *Komentarz do art. 22*, w: A. Czohara, T.J. Zieliński, *Ustawa o stosunku państwa do gmin wyznaniowych żydowskich w Polsce. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 152-163.

I. FUNDACJE W PRAWIE KANONICZNYM

Specyfikę podmiotowości Kościoła i tworzonych przez niego podmiotów wyznaczają cele. Celami zaś odpowiadającymi misji Kościoła są: dzieła pobożności (organizowanie kultu Bożego), dzieła apostołatu, dzieła miłości czy to duchowej, czy materialnej, zwłaszcza wobec biednych, zapewnienie godziwego utrzymania duchowieństwa oraz innych pracowników kościelnych (kan. 114 § 2, 1254 § 2). Środkami, za pomocą których Kościół może realizować te cele, są m.in. pobożne zapisy³ i pobożne fundacje. Systematyka księgi V *Dobra doczesne Kościoła* Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.⁴ (dalej jako: KPK) wskazuje, że pobożna fundacja jest szczególnym przypadkiem pobożnego zapisu. Regulacje normatywne dotyczące obu wspomnianych instytucji zamieszczono w tytule IV „Pobożne zapisy w ogólności. Pobożne fundacje” (kan. 1299-1310 KPK). Zgodnie z kan. 1299 KPK pobożny zapis (*pia voluntas*) to dobrowolne rozporządzenie przez osobę do tego prawnie zdolną⁵ własnymi dobrami na cele pobożne dokonane aktem między żyjącymi (*inter vivos*) lub na wypadek śmierci (*mortis causa*). Pobożny zapis determinuje zatem cel przekazywanych dóbr. Musi on być pobożny, czyli zmierzać do osiągnięcia właściwych Kościołowi celów. Innymi słowy wynikać z aktu wiary i pobożności rozporządzającego swymi dobrami. Obowiązujący KPK nie podaje

³ Wyrażenie *pia voluntas* w polskim przekładzie KPK zatwierdzonym przez Konferencję Episkopatu Polski [patrz przypis nr 4] to pobożny zapis. Podobnie w: *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz. Edycja polska na podstawie wydania hiszpańskiego*, red. P. Majer, Kraków 2011. Z kolei W. Wójcik (*Księga V Dobra doczesne*, w: W. Wójcik, J. Krukowski, F. Lempa, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, t. IV, Lublin 1987, s. 94-108) stosuje tłumaczenie pobożna wola, które bardziej odpowiada sformułowaniu łacińskiemu.

⁴ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, AAS 1983, Pars II; tekst polski w: *Kodeks Prawa Kanonicznego przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu tekst dwujęzyczny*, E. Szafrowski (tłumaczenie) i komisja naukowa pod red. K. Dynarskiego, Poznań 2008.

⁵ Wymaganą zdolność określa bądź prawo naturalne, bądź prawo kanoniczne. Ograniczeniami zdolności wynikającymi z prawa naturalnego są: niemożność rozumnego działania – „brak używania rozumu” (por. kan. 97 § 2 i 99 KPK) oraz defekty aktów woli (por. kan. 124-126 KPK), zaś wynikającymi z prawa kanonicznego, np. ograniczenia możliwości rozporządzania majątkiem przez zakonników (por. kan. 668 KPK).

w przeciwieństwie do Codex Iuris Canonici z 1917 r.⁶ (dalej jako: CIC) definicji pobożnej fundacji. Zgodnie z kan. 1544 § 1 CIC pobożne fundacje (*piae foundationes*) to majątek w jakikolwiek sposób przekazany osobie moralnej (prawnej) w Kościele, z nałożonym obowiązkiem wieczystym lub długoletnim odprawiania z rocznych dochodów Mszy świętych, spełniania odpowiednich czynności religijnych lub wykonywania dzieł pobożności i miłości. Tak rozumiana fundacja ma charakter kontraktu dwustronnego *do ut facias*, ponieważ z jednej strony następuje darowizna majątku, a z drugiej zobowiązanie się do wypełnienia określonych czynności⁷. W związku z tym wymaga przyjęcia ze strony tej kościelnej osoby prawnej, która ma się podjąć spełnienia ciężarów fundacyjnych. Na przyjęcie fundacji kościelna osoba prawna musiała jednak uzyskać pisemne pozwolenie ordynariusza miejsca (can. 1546 § 1 CIC)⁸. Aktualnie do ważnego przyjęcia fundacji (a także darowizny, legatu, zapisu z poleceniem) potrzebne jest zezwolenie ordynariusza, udzielone na piśmie po zbadaniu, że przyjmujący może zadośćuczynić zobowiązaniom i że dochody z fundacji w pełni odpowiadają dołączonym zobowiązaniom (kan. 1304 § 1 KPK). Inne warunki wymagane do ustanowienia i przyjęcia fundacji winne być określone w prawie partykularnym (kan. 1304 § 1 i 2 KPK).

Kodeks z 1917 r. rozróżniał fundacje w sensie ścisłym i w sensie szerokim. Fundacją w sensie ścisłym (tylko jej przysługiwała nazwa fundacja) był majątek przekazany istniejącej lub wraz z nią powstającej kościelnej osobie prawnej z obowiązkiem spełnienia oznaczonych czynności. Fundacja taka nie stanowiła więc samodzielnej osoby prawnej, lecz była przyłączona do istniejącej lub równocześnie z nią

---

⁶ *Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus, Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus*, AAS 1917, Pars II.

⁷ Por. F. Bączkiewicz, J. Baron, W. Stawinoga, *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. II, wyd. 3, Opole 1958, s. 589; W. Wójcik, *Księga V Dobra doczesne*, s. 99-100; tenże, *Fundacja*, Encyklopedia Katolicka, t. 5, Lublin 1989, kol. 760.

⁸ W kanonistyce wywiązała się dyskusja czy pozwolenie ordynariusza miejsca było wymagane do ważności utworzenia fundacji. Przeważająca część doktryny stanęła na stanowisku, że powołanie do istnienia fundacji bez wspomnianego zezwolenia było ważne, jednak ordynariusz – w przypadku, gdy uznał, że działalność utworzonej w ten sposób fundacji jest szkodliwa – mógł ją unieważnić. Por. F. Bączkiewicz, J. Baron, W. Stawinoga, *Prawo kanoniczne*, t. II, przypis 5 na s. 591.

powstającej osoby prawnej. I to ta osoba prawna stawała się podmiotem praw majątkowych i obowiązków z fundacji wypływających⁹. W sensie szerokim fundacja oznaczała zaś kościelny (założony lub zatwierdzony przez władzę kościelną) instytut niekolegialny (pobożny zakład), istniejący jako samodzielna kościelna osoba prawna¹⁰, który powstał z majątku przeznaczonego na cele pobożne. Tylko fundację w sensie ścisłym można było nazwać kościelną¹¹.

Dokonując analizy aktualnie obowiązujących kanonów KPK, które regulują powstanie, funkcjonowanie i likwidację fundacji można scharakteryzować tę instytucję poprzez określenie istotnych dla niej elementów. Należą do nich:

- 1) wola fundatora przekazania aktem między żyjącymi lub na mocy testamentu własnego majątku na pobożne cele, przy czym należy zachować, wg możliwości, wymogi prawa państwowego;
- 2) określona masa majątkowa;
- 3) przekazanie majątku jakiejś publicznej kościelnej osobie prawnej, która go przyjmuje po uzyskaniu wcześniejszej zgody ordynariusza (fundacja nieautonomiczna), lub utworzenie z niego osoby prawnej w Kościele (fundacja autonomiczna);
- 4) sporządzenie aktu fundacyjnego;
- 5) przeznaczenie dochodu z masy majątkowej na cele właściwe Kościołowi;

---

⁹ Rota Rzymska w decyzji z 6 stycznia 1930 r. wbrew kodeksowej definicji fundacji stanęła na stanowisku, że majątek pobożnej fundacji nie przechodzi na własność kościelnej osoby prawnej, lecz jest przedmiotem własności samej fundacji. Por. tamże, przypis 3 na s. 590.

¹⁰ Należy zauważyć, że tylko instytut erygowany przez władzę kościelną był w świetle przepisów prawa kanonicznego osobą moralną (prawną) niekolegialną. Instytut jedynie zatwierdzony (*probatio*) przez władzę kościelną nie posiadał osobowości prawnej. Jeżeli został on założony przez kościelną osobę prawną był własnością tej osoby (np. żłobek założony przez parafię). Jeżeli natomiast został ustanowiony przez osobę fizyczną (duchowną lub świecką), to jego majątek nie stanowił majątku kościelnego. Taki instytut mógł stać się fundacją, jeśli został przekazany na własność kościelnej osobie prawnej z obowiązkiem wypełniania określonych zadań. Por. tamże, s. 532-533.

¹¹ Szerzej na ten temat tamże, s. 589-596.

6) utworzenie fundacji na stałe (co do zasady fundacja autonomiczna)¹² lub na długi okres czasu (fundacja nieautonomiczna)¹³.

Kodeks z 1983 r. rozróżnia fundacje autonomiczne erygowane przez kompetentną władzę kościelną jako osoba prawna, i nieautonomiczne – gdy dobra przekazano w jakikolwiek sposób jakiejś publicznej kościelnej osobie prawnej z długotrwałym obowiązkiem spełniania określonych dzieł (kan. 1303 § 1 KPK)¹⁴. W myśl kanonu 115 § 3

---

¹² Z przebiegu prac nad rewizją CIC wynika, że prawo kanoniczne dopuszcza co do zasady jedynie istnienie fundacji czasowych (długość ich trwania ma określić prawo partykularne, np. statut fundacji). KPK wprost o tym stanowi przy fundacjach nieautonomicznych – zwrot „z obowiązkiem długotrwałym”. Por. W. Wójcik, *Księga V Dobra doczesne*, s. 100. Jednak w przypadku pobożnej fundacji autonomicznej, która jest osobą prawną zasada ta doznaje wyjątku, ponieważ „osoba prawna ze swej natury trwa nieprzerwanie” (kan. 120 § 1 KPK), chociaż może ona ulec przekształceniu polegającym na połączeniu (kan. 121 KPK), bądź podziale (kan. 122 KPK). Może również być zniesiona przez kompetentną władzę na skutek upływu czasu lub rozwiązana zgodnie ze statutem (kan. 120 § 1 KPK). Niemniej trwałość istnienia to istotna cecha osoby prawnej. Ponadto zasada ta nie dotyczy fundacji już na stałe (*in perpetuum*) istniejących. W przypadku zaś pobożnej fundacji nieautonomicznej jej dobra nie posiadają osobowości prawnej, co nie oznacza, że nie cieszą się pewną stałością ze względu na publiczną kościelną osobę prawną, której zostały powierzone i której cechą jest – jak już wielokrotnie o tym wspomniano – trwałość istnienia. Por. T. Gałkowski, *Pobożny zapis i pobożna fundacja*, „Prawo Kanoniczne” 2009, nr 3-4, s. 326-327.

¹³ Por. tamże, s. 326.

¹⁴ Trudno się zgodzić z twierdzeniem T. Gałkowskiego (*Pobożny zapis i pobożna fundacja*, s. 327), iż powodem, dla którego fundacje nieautonomiczne nie mogą być utworzone przy prywatnych kościelnych osobach prawnych jest niezdolność tych osób do realizacji „zobowiązań fundacyjnych, charakterystycznych dla istnienia i działalności osoby publicznej”. Różnica pomiędzy publicznymi a prywatnymi kościelnymi osobami prawnymi wynika z tego kto inicjuje ich powstanie. Kanon 116 § 1 KPK przyznaje władzy kościelnej wyłączną kompetencję erygowania publicznych osób prawnych. Powstanie zaś prywatnych osób prawnych jest wynikiem inicjatywy prywatnej – najczęściej wiernych. Kolejna różnica dotyczy uznania (prywatne) lub nadania (publiczne) osobowości prawnej. Wszystkie kościelne osoby prawne (publiczne i prywatne) są skierowane do celu odpowiadającego misji Kościoła (kan. 114 § 1 KPK). Istnieje ponadto możliwość, aby osoby prywatne otrzymały, w określonych warunkach, zlecenie władzy kościelnej powierzające im konkretne działania, które byłoby podjęte w imieniu Kościoła. Por. A. de Fuenmayor, *Komentarz do kan. 116-117*, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, s. 141-142. Z przebiegu prac nad rewizją CIC wynika raczej, iż powodem dla którego KPK reguluje tylko kwestię fundacji nieautonomicznych przy publicznych kościelnych osobach prawnych jest fakt, iż pojęcie prywatnych kościelnych osób prawnych jest w kanonistyce stosunkowo nowe. Por. W. Wójcik, *Księga V Dobra doczesne*, s. 100. Z kolei teza, że „KPK reguluje w księdze V jedynie sposób istnienia fundacji nieautonomicznych, gdyż fundacje autonomiczne podle-

KPK „zespół rzeczy, czyli fundacja autonomiczna składa się z dóbr lub rzeczy duchowych lub materialnych¹⁵, którymi zgodnie z postanowieniami prawa i statutów, zarządza jedna lub kilka osób fizycznych albo kolegium”. Fundacja autonomiczna jako osoba prawna może być zarówno publiczną, jak i prywatną, a także kolegią lub niekolegią kościelną osobą prawną, co w dużej mierze uzależnione jest od woli fundatora. Wykonawcą woli ofiarodawców oraz uprawnionym do zarządzania dobrami jest ordynariusz (kan. 134 § 1 KPK), który czuwa nad wypełnieniem przyjętych zobowiązań (kan. 1301, 1304-1305 KPK) osobiście lub przez innych (kan. 137 KPK), a w razie zmniejszenia się dochodów bez winy zarządców, może zmniejszyć zobowiązania po wysłuchaniu zdania osób zainteresowanych i własnej rady do spraw ekonomicznych, z wyjątkiem zobowiązań mszalnych, których redukcja zarezerwowana jest co do zasady Stolicy Apostolskiej (kan. 1310 § 2 KPK). Prywatne osoby prawne również podlegają władzy ordynariusza miejsca w zakresie zarządu i spożytkowania dóbr, które zostały przekazane tym osobom na cele pobożne (por. kan. 325 § 2 KPK).

Wydaje się, iż pobożną fundację nieautonomiczną może ustanowić każdy wierny (osoba fizyczna) pod warunkiem, że przekazuje dobra majątkowe dowolnej kościelnej publicznej osobie prawnej i nałoży na nią obowiązek realizacji celów określonych w kanonie 114 § 2 KPK w sposób długotrwały. Dobra fundacji nieautonomicznej, jeśli zostały powierzone osobie prawnej podlegającej biskupowi diecezjalnemu, winny być po upływie określonego czasu przekazane instytutowi diecezjalnemu gromadzącemu dobra w celu zapewnienia utrzymania duchownych (kan. 1274 § 1 KPK), chyba że inna była wola fundatora.

---

gają przepisom o osobach prawnych” jest błędna. Otóż, fundacje autonomiczne podlegają zarówno przepisom księgi V KPK, jak i kanonom o osobach prawnych. Natomiast słusznie pisze wspomniany Autor, że majątek przekazany prywatnej kościelnej osobie prawnej nie jest majątkiem kościelnym (por. kan. 1257 KPK).

¹⁵ Wyrażenie to należy interpretować jako zbiór, na który składają się równocześnie dobra lub rzeczy duchowe i materialne. Przeciwna interpretacja zakładałaby nieracjonalność ustawodawcy kościelnego, ponieważ suponowałby, że fundacją może być zbiór dóbr lub rzeczy tylko duchowych.

W pozostałych przypadkach osobie prawnej, której zostały powierzone, np. instytutowi życia konsekrowanego (kan. 1303 § 2 KPK)¹⁶.

II. FUNDACJE, O KTÓRYCH MOWA W ART. 26 KONKORDATU I ART. 58 USTAWY O STOSUNKU PAŃSTWA DO KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

Przepis art. 26 konkordatu między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską z 1993 r.¹⁷ stanowi: „Kościelne osoby prawne mogą zakładać fundacje. Do fundacji tych stosuje się prawo polskie”. Uszczegółowienie co należy rozumieć pod pojęciem „prawo polskie” zawiera przepis art. 58 ust. 1 zd. 2 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej¹⁸ (dalej: u.s.p.k.k.), w którym czytamy, że „stosuje się ogólnie obowiązujące przepisy o fundacjach¹⁹, ze zmianami wynikającymi z przepisów ust. 2-5” art. 58 cytowanej ustawy²⁰. Po pierwsze, należy zauważyć, że przepis art. 26 zd. 1 konkordatu i art. 58 ust. 1 zd. 1 u.s.p.k.k. umożliwi ustanawia-

---

¹⁶ M. López Alarcón (*Komentarz do kan. 1303*, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, s. 976) stwierdza, że po upływie czasu określonego przez prawo partykularne dobra fundacji nieautonomicznej są przejmowane przez osobę prawną, przy której ta fundacja była utworzona, w tym przez prywatną osobę prawną. Sugerowałoby to, że wspomniany Autor dopuszcza istnienie fundacji nieautonomicznych przy prywatnych kościelnych osobach prawnych. Z interpretacją tą można się zgodzić, zakładając że KPK reguluje tylko status fundacji nieautonomicznych przy publicznych kościelnych osobach prawnych (jest to majątek kościelny) nie zakazując jednocześnie ich tworzenia przy prywatnych kościelnych osobach prawnych.

¹⁷ Dz. U. z 1998 r., Nr 51, poz. 318.

¹⁸ Tekst jedn. Dz. U. z 2013 r., poz. 1169.

¹⁹ Przepisami tymi są zwłaszcza ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (tekst jedn. Dz. U. z 1991 r., Nr 46, poz. 203 z późn. zm.) i akty wykonawcze do niej.

²⁰ Wyjątki od ogólnie obowiązujących przepisów ustawy o fundacjach unormowane w ust. 2-5 art. 58 u.s.p.k.k. są następujące:

„2. Niezależnie od nadzoru państwowego, nadzór nad działalnością fundacji sprawuje kościelna osoba prawna, będąca fundatorem lub wskazana w statucie fundacji.

3. W razie stwierdzonych nieprawidłowości w zarządzaniu fundacją, właściwy organ państwowy zwraca się do kościelnej osoby prawnej, sprawującej nadzór nad fundacją, wyznaczając termin nie krótszy niż trzy miesiące na spowodowanie usunięcia nieprawidłowości. Po bezskutecznym upływie tego terminu można zastosować środki oznaczone w przepisach o fundacjach.

nie fundacji przez kościelne osoby prawne. Wykładnia tych przepisów prowadzi do wniosku, że mogą to być kościelne osoby prawne erygowane zgodnie z przepisami prawa kanonicznego, których osobowość prawna została uznana przez prawo polskie (art. 4 ust. 2 konkordatu, art. 6-9 u.s.p.k.k.), jak i „inne instytucje kościelne”, które na wniosek władzy kościelnej uzyskały osobowość prawną na podstawie przepisów prawa polskiego (art. 4 ust. 3, art. 10 u.s.p.k.k.). Jednak w wykazie kompetencyjnym załączonym do instrukcji Kościelnej i Rządowej Komisji Konkordatowej z dnia 13 marca 2000 r. dotyczącej sposobów powiadamiania organów państwowych o uzyskaniu osobowości prawnej przez terytorialne i personalne instytucje kościelne²¹ uwzględniono m.in. opactwo terytorialne oraz prałaturę personalną i terytorialną, chociaż jednostki te nie zostały ujęte w katalogach zawartych w art. 6-9 u.s.p.k.k. Przyjmując to rozwiązanie, Kościelna i Rządowa Komisja Konkordatowa uznały, że tryb związany z powiadomieniem znajduje zastosowanie do wszystkich kościelnych jednostek organiza-

---

4. W razie konieczności poddania fundacji zarządowi przymusowemu w myśl przepisu o fundacjach, zarząd ten będzie sprawowała kościelna osoba prawna wyznaczona przez Prezydium Konferencji Episkopatu Polski.

5. Jeżeli statut fundacji nie stanowi inaczej, w razie jej likwidacji:

1) do jej majątku znajdującego się w kraju stosuje się odpowiednio przepis art. 59,

2) o przeznaczeniu jej majątku znajdującego się za granicą zadecyduje Konferencja Episkopatu Polski lub wyższy przełożony zakonny²². W odniesieniu do majątku znajdującego się na terenie Polski pozostałego po zlikwidowanej fundacji, to stosując przepis art. 59 u.s.p.k.k. winien on przejść na nadrzędną kościelną osobę prawną. A jeżeli taka osoba nie istnieje lub nie działa w Polsce, co może mieć miejsce w przypadku przedstawicielstwa fundacji zagranicznej (art. 19 ustawy o fundacjach) majątek ten przechodzi na Konferencję Episkopatu Polski lub Konferencję Wyższych Przełożonych Zakonnych. Problem jednak w tym, że nie wiadomo, którą kościelną osobę prawną należy traktować jako nadrzędną nad likwidowaną fundacją, skoro ona sama nie ma takiego przymiotu w prawie polskim. Można uznać, iż taką osobą jest kościelna osoba prawna sprawująca nadzór nad fundacją lub że takiej osoby brak i majątek likwidowanej fundacji przechodzi na Konferencję Episkopatu Polski lub Konferencję Wyższych Przełożonych Zakonnych. Por. G. Radecki, *Fundacje zakładane przez osoby prawne Kościoła katolickiego w Polsce*, Katowice 2009, s. 204-207. Można także uznać, że nadrzędną kościelną osobę prawną jest kościelna osoba prawna będąca fundatorem, o ile ta osoba prawna jeszcze istnieje. Por. B. Rakoczy, *Ustawa o stosunku państwa do Kościoła katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 351-352. Tym samym regulacja art. 59 ust. 5 u.s.p.k.k. jest nieprecyzyjna i wymaga nowelizacji. Podobnie jak i kwestia wyznaczania zarządu przymusowego.

²¹ „Akta Konferencji Episkopatu Polski” 2000, t. 4, s. 35-40.

cyjnych terytorialnych i personalnych, a nie tylko tych, które wyliczono w katalogach zawartych w art. 6-9 u.s.p.k.k. Ponadto zamieścili wyjaśnienie, że „instytucje kościelne terytorialne i personalne uzyskują osobowość prawną na podstawie przepisów prawa kanonicznego i posiadają ją od dnia wejścia w życie dekretu kompetentnej władzy kościelnej”. Tym samym należy stwierdzić, że fundacje mogą zakładać również kościelne osoby prawne o charakterze terytorialnym lub personalnym nie wymienione w art. 6-9 u.s.p.k.k. Trzeba podkreślić, że fundatorami mogą być także „inne instytucje kościelne”²², które na

²² W. Góralski, W. Adamczewski, *Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską z 28 lipca 1993 r.*, Płock 1994, s. 32 i H. Misztal, *Osobowość prawna Kościołów, w: Prawo wyznaniowe III Rzeczypospolitej*, red. H. Misztal, Lublin-Sandomierz 1999, s. 114 twierdzą że chodzi o takie instytucje, które nie posiadają osobowości prawnej z mocy prawa kanonicznego. Procedura ta odnosi się zatem do takich instytucji, jak stowarzyszenia, szkoły, fundacje, które nie mają osobowości prawnej w prawie kanonicznym. W ich przypadku ma zastosowanie art. 10 u.s.p.k.k., czyli wydanie na wniosek kompetentnej władzy kościelnej rozporządzenia – w aktualnym stanie prawnym – przez MAiC. Z kolei T. Gałkowski (*Pobożny zapis i pobożna fundacja*, s. 334) twierdzi, że przepis art. 4 ust. 3 konkordatu „poszerza dotychczasowe możliwości nabycia osobowości prawnej przez fundacje nieautonomiczne. (...) Wydaje się, że pozostaje jednak wymóg wpisania fundacji do KRS, aczkolwiek nie jest to związane z nadaniem osobowości prawnej”. Oba poglądy w świetle instrukcji dotyczącej zakresu i sposobu uzyskania osobowości prawnej przez instytucje kościelne na podstawie prawa polskiego z 15 czerwca 2000 r. („Akta Konferencji Episkopatu Polski” 2000, t. 5, s. 41-43) są błędne. Otóż procedura ta odnosi się tylko do instytucji kościelnych, które mają osobowość prawną prawa kanonicznego. Co więcej tylko do kościelnych publicznych osób prawnych (patrz: przypis nr 25). Tym samym fundacja nieautonomiczna jako pozbawiona przymiotu osobowości prawnej w prawie kanonicznym nie nabytej w ten sposób osobowości prawnej prawa polskiego. Poza tym wpis do KRS w przypadku fundacji ma charakter konstytutywny i z jego chwilą fundacja nabywa osobowość prawną (art. 7 ust. 2 ustawy o fundacjach). Idąc za rozumowaniem T. Gałkowskiego po co zatem wpisywać do KRS fundację, która już tę osobowość nabyła w drodze rozporządzenia MAiC. Dublowanie osobowości prawnej w prawie polskim jest niedopuszczalne i niewskazane. Odniesienie się – co można zakładać – do przykładu kościelnych osób prawnych, będących organizacjami pożytku publicznego jest błędną analogią. Kościelne osoby prawne, których osobowość prawna na forum prawa polskiego została uznana lub, które ją nabyły w trybie rozporządzenia MAiC i które nie mają obowiązku wpisu do KRS uzyskują przez wpis do tego rejestru tylko status organizacji pożytku publicznego i z tego tytułu wpis ten jest dla nich obligatoryjny, co wprost wynika z przepisu art. 49a ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (tekst jedn. Dz. U. z 2007 r., Nr 168, poz. 1186 z późn. zm.). Natomiast fundacje mają obowiązek wpisu do KRS (art. 49) a status opp uzyskują poprzez ujawnienie informacji w rejestrze o nabyciu tego statusu. Zatem wpisanie fundacji, która uzyskałaby osobowość prawną na mocy rozporządzenia MAiC do KRS – wbrew inten-

wniosek władzy kościelnej uzyskały osobowość prawną prawa polskiego na mocy rozporządzenia – w aktualnym stanie prawnym – Ministra Administracji i Cyfryzacji. Niemniej nie mogą to być już istniejące fundacje, które nabyły osobowość prawną prawa polskiego na mocy wpisu do KRS (nie są kościelnymi osobami prawnymi w rozumieniu przepisów prawa polskiego), ani pobożne fundacje autonomiczne, które nabyły osobowość prawną prawa kanonicznego (w prawie polskim są to tylko wyodrębnione masy majątkowe niemające przymiotu osobowości prawnej). W ostatnim przypadku ponadto powinien mieć zastosowanie przepis art. 4 ust. 2 konkordatu. To znaczy osobowość prawna tych fundacji na forum państwowym – zgodnie z literalną wykładnią tego przepisu – winna zostać uznana od dnia wejścia w życie dekretu kompetentnej władzy kościelnej, pod warunkiem dokonania powiadomienia odpowiednich organów administracji państwowej. To z kolei prowadzi do wniosku, że przepisy art. 26 konkordatu i art. 58 ust. 1 u.s.p.k.k. są zbędne, bo po co odsyłać do przepisów prawa polskiego dotyczących m.in. nabycia osobowości prawnej przez fundację, skoro dana fundacja już tę osobowość ma.

W literaturze przedmiotu prezentowane jest też stanowisko, że w przypadku pobożnych fundacji wniosek o wpis do KRS jest równoznaczny z wnioskiem kompetentnej władzy kościelnej, o którym mowa w art. 4 ust. 3 konkordatu²³. Należy jednak zauważyć, że wspomniany przepis konkordatu ma jedynie charakter deklaracji ze strony państwa polskiego, w której zobowiązuje się ono do stworzenia możliwości kreowania takich osób i dlatego wymaga konkretyzacji ustawowej²⁴. Nie jest wobec tego przepisem, który nadaje się do bezpośredniego stosowania. Jego uszczegółowieniem są przepisy u.s.p.k.k. Oznacza to, że przepisy u.s.p.k.k. winny być interpretowane z uwzględnie-

---

cji cytowanego Autora – spowodowałyby nabycie przez nią powtórnie osobowości prawnej prawa polskiego.

²³ Por. J. Krukowski, *Polskie prawo wyznaniowe*, Warszawa 2005, s. 107, 234; M. Trzebiatowski, R. Skubisz, *Kościelne osoby prawne jako przedsiębiorcy rejestrowi (na przykładzie osób prawnych Kościoła katolickiego)*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2002, nr 3, s. 9; H. Misztal, *Osobowość prawna kościołów i innych związków wyznaniowych*, w: *Prawo wyznaniowe*, red. H. Misztal, Lublin 2000, s. 311.

²⁴ Por. G. Radecki, *Fundacje zakładane przez osoby prawne Kościoła katolickiego*, s. 34.

niem postanowień konkordatu. Ponieważ jednak przepisy u.s.p.k.k. uchwalono przed ratyfikacją konkordatu, a następnie nie dokonano ich odpowiedniego dostosowania do postanowień konkordatu, ratyfikacja tej umowy międzynarodowej spowodowała niestety dezaktualizację lub zmianę znaczenia niektórych unormowań ustawowych. Trudno nie zgodzić się więc z twierdzeniem, że obecna regulacja prawna jest daleka od doskonałości i godzi w zasadę pewności i jawności obrotu. Zgodnie z przepisami u.s.p.k.k. nabycie osobowości prawnej prawa polskiego przez instytucje kościelne, niemające tego przymiotu już na mocy art. 4 ust. 2 konkordatu (czyli ostatecznie na mocy prawa kanonicznego) może nastąpić albo w drodze rozporządzenia MAiC (art. 10 u.s.p.k.k.), albo poprzez wpis do KRS (art. 35, 37, 58 u.s.p.k.k.). I o ile podstawowy skutek – nabycie osobowości prawnej prawa polskiego – jest taki sam, o tyle pozostałe skutki już nie. Rozporządzenie MAiC kreuje nową kościelną osobę prawną z wszelkimi konsekwencjami przewidzianymi w prawie polskim²⁵. Natomiast wpis fundacji utworzonej przez kościelną osobę prawną konstituuje taką samą osobę prawną, jak inne fundacje prawa polskiego i w pełni podlegającą jego przepisom, z modyfikacjami wynikającymi z art. 58 u.s.p.k.k. Analogicznie w przypadku organizacji katolickich, działających za aprobatą władz Kościoła katolickiego. Natomiast do organizacji zrzeszających katolików wprost mają zastosowanie przepisy ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach²⁶. Potwierdza to tekst kolejnej instrukcji, dotyczącej zakresu i sposobu uzyskania osobowości prawnej przez instytucje

---

²⁵ Przekonuje o tym chociażby treść instrukcji dotyczącej zakresu i sposobu uzyskania osobowości prawnej przez instytucje kościelne na podstawie prawa polskiego z 15 czerwca 2000 r., zgodnie z którą do powiadomienia należy dołączyć „uwierzytelnioną kopię dekretu władzy kościelnej tworzącego osobę prawną. Dekret powinien zawierać wszystkie konieczne elementy, z powołaniem się na stosowny przepis Kodeksu Prawa Kanonicznego lub Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich”. Ponadto należy dołączyć uwierzytelniony tekst statutu danej osoby prawnej, który winien być sporządzony zgodnie z wymogami prawa kanonicznego i prawa polskiego. Tym samym mamy do czynienia z kościelną publiczną osobą prawną w rozumieniu prawa kanonicznego, która nie jest jednak kościelną instytucją terytorialną lub personalną. Władza kościelna, która erygowała tę osobę prawną występuje do właściwego organu administracji państwowej o nadanie tej kościelnej osobie prawnej osobowości w prawie polskim.

²⁶ Tekst jedn. Dz. U. z 2001 r., Nr 79, poz. 855 z późn. zm.

kościelne na podstawie prawa polskiego z 15 czerwca 2000 r. Zasadnie w niej przyjęto, że „Możliwość uzyskania osobowości prawnej na podstawie prawa polskiego – w myśl art. 4 ust. 3 Konkordatu – odnosi się do stowarzyszeń publicznych powołanych przez kompetentną władzę kościelną lub innych publicznych osób prawnych. Nie dotyczy natomiast fundacji w sensie ścisłym, o których mówi art. 26 Konkordatu (*Kościelne osoby prawne mogą zakładać fundacje. Do fundacji tych stosuje się prawo polskie*). Uzyskiwanie osobowości prawnej przez fundacje odbywa się w drodze rejestracji w sądzie zgodnie z przepisami ustawy z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (...). Działalność tych fundacji opiera się na tejże ustawie, z uwzględnieniem art. 58 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (...)

Ponadto należy zauważyć, że fundacje, o których mowa w art. 26 konkordatu czy art. 58 u.s.p.k.k. nie muszą być jednocześnie fundacjami w rozumieniu prawa kanonicznego, ponieważ kościelne osoby prawne jako ich fundatorzy mogą kształtować ich prawną postać dowolnie, np. cele fundacji nie będą się mieściły w zakresie celów właściwych Kościołowi (kan. 114 § 2 KPK). Może się zdarzyć, że jednostka mająca status fundacji w prawie polskim zostanie również erygowana przez władze kościelne jako pobożna fundacja autonomiczna. Erygowanie to może mieć miejsce zarówno przed dokonaniem wpisu fundacji kościelnej do KRS, jak i po jego dokonaniu. Stąd wniosek, że z punktu widzenia prawa polskiego nie jest istotne czy dana fundacja ma osobowość prawną na forum prawa kanonicznego, i odwrotnie²⁷. Należy więc przyjąć, iż w kwestii nabywania osobowości prawa polskiego przez fundacje zakładane przez kościelne osoby prawne obowiązuje ustawa o fundacjach, a nie przepisy prawa kanonicznego. I odwrotnie. Co nie wyklucza oczywiście sytuacji, iż dana fundacja będzie miała równocześnie osobowość prawną prawa polskiego i prawa kanonicznego. Jednakże nabycie czy utrata przymiotu osobowości prawnej w każdym z tych porządków prawnych następuje niezależnie od siebie.

Możemy zatem wyróżnić następujące sytuacje:

²⁷ Por. G. Radecki, *Fundacje zakładane przez osoby prawne Kościoła katolickiego*, s. 34.

- 1) pobożna fundacja autonomiczna (osoba prawna w prawie kanonicznym), która uzyskała osobowość prawną prawa polskiego²⁸;
- 2) pobożna fundacja autonomiczna (osoba prawna w prawie kanonicznym), która nie uzyskała osobowości prawnej prawa polskiego (w prawie polskim wyodrębniona masa majątkowa - darowizna obciążona poleceniem ewentualnie czynność powiernicza);
- 3) fundacja prawa polskiego założona przez kościelną osobę prawną (osoba prawna), która nie została erygowana jako osoba prawna w prawie kanonicznym (na forum prawa kanonicznego po spełnieniu warunków kan. 1303 § 1 nr 2 KPK może być pobożną fundacją nieautonomiczną);
- 4) fundacja prawa polskiego założona przez kościelną osobę prawną (osoba prawna), która została erygowana jako osoba prawna w prawie kanonicznym.

Natomiast zdaniem H. Ciocha nie można „przeciwstawiać pobożnej fundacji nieautonomicznej niesamodzielnej fundacji kościelnej. Pojęcia te z uwagi na ich »tożsamość« mogą być używane zamiennie”²⁹. Zarówno pobożna fundacja nieautonomiczna na forum prawa kanonicznego, jak i niesamodzielna fundacja kościelna na forum prawa polskiego nie posiadają osobowości prawnej. I odwrotnie. Zatem to nie pobożna fundacja nieautonomiczna (masa majątkowa przekazana kościelnej publicznej osobie prawnej) posiada osobowość prawną, ale kościelna publiczna osoba prawna³⁰. I jak nie ma wątpliwości, że

---

²⁸ W tej sytuacji statut pobożnej fundacji autonomicznej może zostać zarejestrowany również jako statut fundacji kościelnej. Mimo iż będą to odrębne, niezależne akty prawne będą miały identyczną treść.

²⁹ H. Cioch, *Istota fundacji kościelnej*, w: *Divina et humana. Księga Jubileuszowa w 65. rocznicę urodzin Księdza Profesora Henryka Misztala*, red. A. Dębiński, W. Bar, P. Stanisław, Lublin 2001, s. 71; tenże, *Fundacje kościelne*, w: H. Cioch, A. Kidyba, *Ustawa o fundacjach. Komentarz*, wyd. 2, Warszawa 2010, s. 401; tenże, *Prawo fundacyjne*, wyd. 2, Warszawa 2011, s. 154.

³⁰ Teoretycznie możliwa jest sytuacja, w której pobożna fundacja nieautonomiczna (masa majątkowa przekazana publicznej kościelnej osobie prawnej) uzyskuje niezależnie od tej kościelnej osoby prawnej osobowość prawną prawa polskiego, a nawet, że tylko fundacja uzyskuje osobowość prawną prawa polskiego, jednakże ze względu na postanowienia

kościelna publiczna osoba prawna posiada osobowość prawa kanonicznego, tak może zdarzyć się sytuacja, że jej osobowość prawna nie będzie uznana przez prawo polskie, ponieważ nie dokonano powiadomienia kompetentnego organu państwowego o jej utworzeniu. W tej sytuacji ani pobożna fundacja nieautonomiczna, ani kościelna publiczna osoba prawna nie będą posiadały przymiotu osobowości prawnej w prawie polskim.

Z punktu widzenia prawa polskiego oba rodzaje fundacji prawa kanonicznego – pobożna fundacja autonomiczna i pobożna fundacja nieautonomiczna – są jedynie wyodrębnionymi masami majątkowymi pozbawionymi przymiotu osobowości prawnej (fundacjami niesamodzielnymi). Na forum państwowym mogą być więc kwalifikowane jako darowizna obciążona poleceniem, ewentualnie jako czynność powiernicza³¹. Tym samym w ich przypadku nie mają zastosowania przepisy art. 26 konkordatu, art. 58 u.s.p.k.k. i ustawy o fundacjach³².

Po drugie, przepisy art. 26 konkordatu oraz art. 58 ust. 1 u.s.p.k.k. nie tyle wyłączają możliwość ustanawiania fundacji przez osoby fizyczne, co regulują kwestię działalności fundacji zakładanych przez kościelne osoby prawne. Wspomniane przepisy nie zakazują ustanawiania fundacji o celach właściwych Kościołowi przez osoby fizyczne, lecz traktują je jako fundacje podlegające w pełni regulacjom ustawy o fundacjach. W myśl bowiem przepisu art. 2 ust. 1 ustawy o fundacjach „(...) fundacje mogą ustanawiać osoby fizyczne niezależnie od obywatelstwa i miejsca zamieszkania”.

Rodzi się zatem pytanie o wzajemne oddziaływanie systemu prawa polskiego i systemu prawa kanonicznego na działalność fundacji. Charakter prawny norm prawa kanonicznego (wewnętrznego) związ-

---

instrukcji dotyczącej zakresu i sposobu uzyskania osobowości prawnej przez instytucje kościelne na podstawie prawa polskiego z 15 czerwca 2000 r. w praktyce nie jest ona do zrealizowania. Tym samym nie można się zgodzić z twierdzeniem T. Gałkowskiego (*Pobożny zapis i pobożna fundacja*, s. 329), że sytuacja taka „choć może i trudna do wyobrażenia, nie jest niemożliwa do zaistnienia”.

³¹ Szerzej na temat powiernictwa zob. P. Stec, *Powiernictwo w prawie polskim na tle porównawczym*, Zakamycze 2005, passim.

³² Tak: G. Radecki, *Fundacje zakładane przez osoby prawne Kościoła katolickiego*, s. 34 i P. Majer, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, s. 973.

ków wyznaniowych w Rzeczypospolitej Polskiej wynika wprost z przepisów Konstytucji³³, a w szczególności z proklamowanej w art. 25 ust. 3 zasady poszanowania autonomii oraz wzajemnej niezależności państwa i związków wyznaniowych. Analogiczną gwarancję prawną zawiera art. 1 konkordatu. Z kolei art. 2 u.s.p.k.k. stanowi, iż „Kościół rządzi się w swych sprawach własnym prawem, swobodnie wykonuje władzę duchowną i jurysdykcyjną oraz zarządza swoimi sprawami”³⁴. Norma konstytucyjna oprócz funkcji ochronnej spełnia także funkcję kompetencyjną dokonując rozgraniczenia sfer działania organów związków wyznaniowych i organów państwowych³⁴. W sposób wyraźny rozdziela ona kompetencje tych organów do zakresów właściwych obszarom ich działania³⁵.

Choć nie zostało to wyrażone *expressis verbis*, to jednak „autonomia i niezależność”, o której mowa w art. 25 ust. 3 Konstytucji, niewątpliwie świadczy, że intencją ustrojodawcy było zachowanie rozdziału między państwem a związkami wyznaniowymi. Władze publiczne mają więc zachowywać bezstronność zarówno w sprawach przekonań religijnych, światopoglądowych i filozoficznych, jak również zapewnić swobodę ich wyrażania w życiu publicznym (art. 25 ust. 2 Konstytucji). Konstytucyjny rozdział między państwem a związkami wyznaniowymi uzasadnia zatem niedopuszczalność ingerencji organów władzy publicznej w kwestie wewnętrzne danego związku wyznaniowego. Tak więc prawo kanoniczne (wewnętrzne) związków wyznaniowych jest przez te związki autonomicznie stanowione i obowiązuje w zakresie relacji wewnętrznych. Podlega ono autentycznej interpretacji przez właściwe prawotwórcze organy związków wyznaniowych. W konsekwencji wykluczona jest także – poza wyjątkami, o których będzie mowa dalej – kontrola stosowania tego prawa oraz rozstrzyganie wynikłych na tym tle sporów prawnych przez sądy państwowe. Organy państwowe, zwłaszcza sądy nie mogą też wymagać od innych uczest-

³³ Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.

³⁴ Por. W. Góralski, A. Pieńdyk, *Zasada niezależności i autonomii państwa i Kościoła w konkordacie polskim z 1993 r.*, Warszawa 2000, s. 16-17.

³⁵ Por. A. Mezglewski, *Opinia prawna dotycząca problemu obowiązywania prawa wewnętrznego związków wyznaniowych w obrocie prawnym*, „Przegląd Prawa Wyznaniowego” 2011, t. 3, s. 251-252.

ników obrotu prawnego znajomości i stosowania prawa kanonicznego (wewnętrznego) jakiegokolwiek związku wyznaniowego. Prawo kanoniczne (wewnętrzne) związków wyznaniowych jest zatem *sui generis* prawem obcym w stosunku do norm prawa polskiego³⁶.

Autonomiczność norm prawa kanonicznego (wewnętrznego) związków wyznaniowych wyraża się także w tym, iż normy te nie mają charakteru prawa powszechnie obowiązującego – co wynika przede wszystkim z art. 87 Konstytucji. Zgodnie z dominującą opinią przedstawicieli nauki prawa przepisy prawa kanonicznego (wewnętrznego) związków wyznaniowych nie obowiązują automatycznie w polskim porządku prawnym³⁷. Mogą one – zgodnie z teorią recepcji – wywoływać skutki w prawie polskim tylko na zasadzie wyjątku i tylko wtedy, gdy państwo wyrazi taką wolę w ustawie lub umowie międzynarodowej (np. konkordacie). Podstaw do tej skuteczności nie należy jednak upatrywać w art. 28 ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania czy w art. 2 u.s.p.k.k., ani w odpowiadającym mu art. 5 konkordatu. Trzeba ich raczej szukać w przepisach odnoszących się do poszczególnych instytucji prawnych³⁸. W przepisach tych znajdują się bowiem wyraźne odesłania do prawa kanonicznego (wewnętrzne-

³⁶ Por. tamże, s. 252.

³⁷ Zob. np.: A. Gill, *Glosa do wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 3 lipca 2000 r. (II SA 1128/99)*, OSP 2001, z. 12, s. 606; G. Radecki, *Organy osób prawnych Kościoła katolickiego w Polsce (na styku prawa kanonicznego i prawa cywilnego)*, „Rejent” 2003, nr 7/8, s. 132; J. Krukowski, *Konstytucyjny model stosunków między Państwem a Kościołem w III Rzeczypospolitej*, w: *Prawo wyznaniowe w systemie prawa polskiego. Materiały I Ogólnopolskiego Sympozjum Prawa Wyznaniowego (Kazimierz Dolny, 14-16 stycznia 2003)*, red. A. Mezglewski, Lublin 2004, s. 96-97; M. Jasiakiewicz, *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 27 lipca 2000 r., IV CKN 88/00*, „Rejent” 2005, nr 1, s. 130; M. Pietrzak, *Prawo kanoniczne w polskim systemie prawnym*, „Państwo i Prawo” 2006, z. 8, s. 22; tenże, *Prawo wyznaniowe*, wyd. 4, Warszawa 2010, s. 226; P. Stanisz, *Proboszcz jako reprezentant parafii rzymskokatolickiej w stosunkach majątkowych*, w: *Prawo państwowe a prawo wewnętrzne związków wyznaniowych. Pamiętnik VII Zjazdu Katedr i Wykładowców Prawa Wyznaniowego, Gniezno 11-12 IX 2010*, red. K. Krasowski, M. Materniak-Pawłowska, M. Stanulewicz, Poznań 2010, s. 199; A. Mezglewski, *Opinia prawna dotycząca problemu obowiązywania prawa wewnętrznego związków wyznaniowych*, s. 252.

³⁸ Por. A. Januchowski, *Wybrane zagadnienia związane z reprezentacją parafii przez proboszcza na gruncie prawa kanonicznego i polskiego*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2008, t. 11, s. 222-224.

go) związków wyznaniowych. Takie odesłanie zawarte jest w art. 15a u.s.p.k.k., zgodnie z którym „osobę duchowną, przed którą składa się oświadczenia o zawarciu małżeństwa, określa prawo kanoniczne”. Przykładem wyraźnego odesłania do przepisów prawa własnego związków wyznaniowych (których sytuacja prawna nie jest uregulowana w odrębnej ustawie) jest również art. 34 ust. 3 ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania³⁹. Zgodnie z tym przepisem, z chwilą wpisu do rejestru kościołów i innych związków wyznaniowych osobowość prawną nabywa związek wyznaniowy jako całość, jak również jego jednostki organizacyjne, zakony i diakonaty, o ile posiadanie osobowości prawnej przez te jednostki zostało przewidziane w statucie, w którym mają być ponadto określone ich nazwy, teren działania, siedziby, zakres uprawnień oraz zasady ich tworzenia, znoszenia i przekształcania, a także ich organy, zakres kompetencji, tryb podejmowania decyzji, sposób powoływania i odwoływania tych organów, sposób reprezentowania na zewnątrz oraz zaciągania zobowiązań o charakterze majątkowym.

Trzeba również przyjąć, że konieczność odniesienia się do prawa kanonicznego (wewnętrznego) związków wyznaniowych może wynikać pomimo braku wyraźnego odesłania ze sposobu sformułowania przepisów prawa polskiego⁴⁰. Zdaniem P. Stanisza „Chodzi o sytuacje, w których odwołanie się do tego prawa stanowi jedyną możliwość rekonstrukcji norm zawartych w przepisach prawa polskiego. Zakładając racjonalność ustawodawcy trzeba bowiem stwierdzić, że »niekompletność« tych przepisów jest zamierzona, stanowiąc dorozumiane odesłanie do prawa własnego związków wyznaniowych. Za przykład takiej regulacji należy uznać art. 47 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej⁴¹. W powołanym przepisie zagwarantowano duchownym prawo przeniesienia do rezerwy. Nie określono jednak, kto powinien być uważany za

³⁹ Tekst jedn. Dz. U. z 2005 r., Nr 231, poz. 1965 z późn. zm.

⁴⁰ Por. W. Uruszczak, *Recepcja prawa kanonicznego w obowiązującym prawie polskim*, „Annales Canonici” 2007, t. 3, s. 14; P. Stanisław, *Źródła prawa wyznaniowego Rzeczypospolitej Polskiej*, w: A. Mezglewski, H. Misztal, P. Stanisław, *Prawo wyznaniowe*, wyd. 3, Warszawa 2011, s. 65.

⁴¹ Tekst jedn. Dz. U. z 2004 r., Nr 241, poz. 2416 z późn. zm.

»duchownego«⁴². Udzielenie odpowiedzi na pytanie o krąg osób, którym przysługuje prawo przeniesienia do rezerwy, uzależniono tym samym od odniesienia się do zasad obowiązujących w ramach poszczególnych związków wyznaniowych⁴³. Analogiczne rozwiązanie prawne zastosowano w przypadku realizacji uprawnień kontrolnych (informacyjnych i rektyfikacyjnych) osób, których dane są przetwarzane w ramach działalności statutowej związków wyznaniowych. Otóż, konsekwencją ustawowego ograniczenia kompetencji kontrolnych Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych (łącznie z ograniczeniem możliwości stosowania procedur administracyjnych) w odniesieniu do danych administrowanych przez instytucje wyznaniowe jest wyłączenie stosowania przepisów art. 32-35 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych⁴⁴. Zainteresowane osoby realizują zatem *de lege lata* w porządku państwowym uprawnienia kontrolne (informacyjne i rektyfikacyjne) w trybie określonym przez prawo kanoniczne (wewnętrzne) właściwego związku wyznaniowego⁴⁵. Zasadnym jest jednak zgłoszenie postulatu *de lege ferenda*, aby procedura taka była ustanowiona w przepisach ustawy o ochronie danych osobowych jako akcie prawa powszechnie obowiązującego⁴⁶.

„Uznawanie skuteczności prawa kanonicznego (wewnętrznego) związków wyznaniowych w sytuacjach tego rodzaju »dorozumianych« odesłań nie powinno jednak przekraczać granic konieczności. Za skuteczne na forum państwowego porządku prawnego należy uznawać tylko te przepisy prawa kanonicznego (wewnętrznego) związków wyznaniowych, które są nieodzowne do odtworzenia normy obowiąz-

---

⁴² Zob. Uchwałę składu 7 sędziów z dnia 6 maja 1992 r., I KZP 1/91, OSNKW 1992, nr 7-8, poz. 46, s. 9-14. Podobnie: wyrok NSA z 19 września 2000 r., III SA 1411/00, LEX nr 47198.

⁴³ P. Stanisz, *Źródła prawa wyznaniowego*, s. 65.

⁴⁴ Tekst jedn. Dz. U. z 2002 r., Nr 101, poz. 926 z późn. zm.

⁴⁵ Por. D. Walencik, *Opinia prawna w sprawie przetwarzania danych osobowych przez związki wyznaniowe w Polsce*, „Przegląd Prawa Wyznaniowego” 2012, t. 4, s. 257.

⁴⁶ Por. tenże, *Przetwarzanie danych osobowych przez związki wyznaniowe a uprawnienia Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych*, „Forum Prawnicze” 2013, z. 2, s. 22.

zującej w prawie polskim⁴⁷. Powyższe analizy prowadzą do wniosku, że organy władzy publicznej – poza ściśle określonymi wyjątkami – nie tylko nie mają obowiązku znać prawa kanonicznego (wewnętrznego) związków wyznaniowych, ale nie wolno im też kierować się nim, gdyż podstawą ich kompetencji jest wyłącznie obowiązujące prawo państwowe⁴⁸. Co potwierdza art. 7 Konstytucji, który stanowi: „organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa”. Oczywiście prawa powszechnie obowiązującego w Rzeczypospolitej Polskiej (zob. art. 87-94, 234 Konstytucji). Oznacza to, że wykładnia i stosowanie prawa kanonicznego (wewnętrznego) związków wyznaniowych – oprócz ściśle określonych wyjątków – jest wyłączone spod właściwości organów władzy publicznej.

Biorąc pod uwagę powyższe konstatacje należy stwierdzić, brak w prawie polskim bezpośrednich odesłań do prawa kanonicznego w kwestii działalności fundacji kościelnych zakładanych przez osoby prawne Kościoła katolickiego. Trudno też uznać, aby przepisy art. 26 konkordatu, art. 58 u.s.p.k.k. i ustawy o fundacjach stanowiły dorozumiane odesłanie do prawa kanonicznego przez swoją „niekompletność”, z wyjątkiem regulacji dotyczących nadzoru kościelnego nad fundacjami⁴⁹. Nadzór kościelny nad fundacjami zakładanymi przez kościelne osoby prawne został ustanowiony na mocy przepisów u.s.p.k.k., tak więc „jego status prawny jest taki sam, jak nadzoru państwowego i oba mają charakter nadzoru zewnętrznego i obligatoryjnego. (...) Nadzór kościelny jest wykonywany niezależnie od nadzoru państwowego w sposób równoległy”⁵⁰, a tym samym odbywa się zgodnie z przepisami prawa kanonicznego (patrz np. kan. 1301 KPK)⁵¹, ponieważ prawodawca państwowy nie przyznał kościelnym osobom prawnym

⁴⁷ P. Stanisławski, *Proboszcz jako reprezentant parafii rzymskokatolickiej w stosunkach majątkowych*, s. 199. Por. tenże, *Źródła prawa wyznaniowego*, s. 66.

⁴⁸ Por. R. Sobański, *Prawo kanoniczne a krajowy porządek prawny*, „Państwo i Prawo” 1999, z. 6, s. 15.

⁴⁹ Przeciwnie: G. Radecki, *Fundacje zakładane przez osoby prawne Kościoła katolickiego w Polsce*, s. 132.

⁵⁰ G. Gura, *Nadzór nad fundacjami kościelnymi w Polsce*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2013, t. 16, s. 100, 101.

⁵¹ „Kan. 1301 § 1. Ordynariusz jest wykonawcą wszystkich pobożnych rozporządzeń, dokonanych zarówno testamentem, jak i aktem między żyjącymi.

sprawującym nadzór kompetencji zarezerwowanych organom władzy publicznej (sądom, poszczególnym ministrom, starostom)⁵². Naruszenie przepisów prawa kanonicznego nie może być jednak traktowane w taki sam sposób, jak naruszenie przepisów prawa polskiego⁵³, chyba że odpowiednie przepisy prawa kanonicznego zostały wpisane do statutu fundacji. W przeciwnej sytuacji naruszenie przepisów prawa kanonicznego wywołuje skutki co do zasady jedynie na forum prawa kanonicznego, zwłaszcza w sytuacji dokonania alienacji majątku fundacji bez zachowania formalności przepisanych prawem kanonicznym, lecz ważnej w świetle prawa polskiego. Tak więc fundacje kościelne zakładane przez osoby prawne Kościoła katolickiego na forum państwowym są takimi samymi osobami prawnymi, jak inne fundacje i w pełni podlegają przepisom prawa polskiego, zwłaszcza ustawy o fundacjach, którą należy stosować wprost a nie *per analogiam*⁵⁴, ale z uwzględnieniem modyfikacji wynikających z art. 58 u.s.p.k.k., stanowiących *lex specialis*⁵⁵. Sytuacja prawna tych fundacji nie jest równocześnie regulowana przez prawo kanoniczne, w szczególności przez kan. 113-123 i 1299-1310 KPK⁵⁶ (z wyjątkiem przepisów dotyczących nadzoru), chyba że ich treść zostanie wprowadzona do statutu fundacji. Podobnego zabiegu mogą dokonać także osoby fizyczne (wierni – duchowni i świeccy), będący fundatorami. Jak słusznie podkreśla G. Radecki: „w takich przypadkach prawo kanoniczne znajdzie zastosowanie w obszarze oddziaływań prawa świeckiego niejako okrężną

---

§ 2. Na mocy tego prawa ordynariusz może i powinien czuwać, także przez wizytację, ażeby pobożne zapisy zostały wypełnione. Inni wykonawcy obowiązani są, po wypełnieniu swojej funkcji, złożyć ordynariuszowi sprawozdanie.

§ 3. Klauzule przeciwne temu uprawnieniu ordynariusza, dołączone do rozporządzeń ostatniej woli, należy uważać za nie dodane”.

⁵² Por. B. Rakoczy, *Ustawa o stosunku państwa do Kościoła katolickiego*, s. 347, 348.

⁵³ Przeciwnie: tamże, s. 349.

⁵⁴ Por. H. Cioch, *Istota fundacji kościelnej*, s. 66-67; tenże, *Fundacje kościelne*, s. 396; tenże, *Prawo fundacyjne*, s. 149.

⁵⁵ Tak: B. Rakoczy, *Ustawa o stosunku państwa do Kościoła katolickiego*, s. 347; P. Stanisławski, *Fundacje kościelne*, w: A. Mezglewski, H. Misztal, P. Stanisławski, *Prawo wyznaniowe*, s. 269-273.

⁵⁶ Przeciwnie: H. Cioch, *Istota fundacji kościelnej*, s. 64 i 72; tenże, *Fundacje kościelne*, s. 393; tenże, *Prawo fundacyjne*, s. 148 i 154; T. Gałkowski, *Pobożny zapis i pobożna fundacja*, s. 330.

drogą, pod postacią prawa statutowego, oraz w takim zakresie, w jakim zostanie w statucie zacytowane. Jeśli więc fundator zamieści w statucie fundacji uregulowania odpowiadające treści jedynie części tych przepisów, to w razie luki w unormowaniach statutowych nie będzie można odwoływać się do tych fragmentów prawa kanonicznego, które nie zostały przeniesione do statutu. Ma to znaczenie zwłaszcza jeśli chodzi o reprezentację tych fundacji, której sposób i zakres określone są w statucie, a nie w prawie kanonicznym”⁵⁷.

KONKLUZJE

Podsumowując analizy dotyczące statusu prawnego fundacji kościelnych zakładanych przez osoby prawne Kościoła katolickiego (fundacji prawa polskiego) oraz pobożnych fundacji (fundacji prawa kanonicznego) oraz wpływu tych systemów prawnych na ich działalność należy stwierdzić co następuje.

Fundacje kościelne zakładane przez osoby prawne Kościoła katolickiego na forum państwowym są takimi samymi osobami prawnymi, jak inne fundacje i w pełni podlegają przepisom prawa polskiego, zwłaszcza ustawy o fundacjach, którą należy stosować wprost a nie *per analogiam*, ale z uwzględnieniem modyfikacji wynikających z art. 58 u.s.p.k.k., stanowiących *lex specialis*. Sytuacja prawna tych fundacji nie jest równocześnie regulowana przez prawo kanoniczne, w szczególności przez kan. 113-123 i 1299-1310 KPK (z wyjątkiem przepisów dotyczących nadzoru kościelnego), chyba że ich treść zostanie wprowadzona do statutu fundacji.

Fundatorzy fundacji kościelnych (osoby prawne Kościoła katolickiego) mogą kształtować ich prawną postać dowolnie, tym samym fundacje kościelne nie muszą być jednocześnie fundacjami w rozumieniu prawa kanonicznego. Może się zdarzyć, że jednostka mająca status fundacji w prawie polskim zostanie również erygowana przez władze kościelne jako pobożna fundacja autonomiczna. Erygowanie to może

---

⁵⁷ G. Radecki, *Fundacje zakładane przez osoby prawne Kościoła katolickiego w Polsce*, s. 35.

mieć miejsce zarówno przed dokonaniem wpisu fundacji kościelnej do KRS, jak i po jego dokonaniu. Stąd wniosek, że z punktu widzenia prawa polskiego nie jest istotne czy dana fundacja ma osobowość prawną na forum prawa kanonicznego, i odwrotnie. Należy więc przyjąć, iż w kwestii nabywania osobowości prawa polskiego przez fundacje kościelne zakładane przez osoby prawne Kościoła katolickiego obowiązuje ustawa o fundacjach, a nie przepisy prawa kanonicznego. I odwrotnie, pobożną fundację autonomiczną, czyli kościelną osobę prawną w rozumieniu prawa kanonicznego może jedynie erygować kompetentna władza kościelna po spełnieniu odpowiednich warunków wstępnych i przy zastosowaniu procedury określonej w prawie kanonicznym. Co nie wyklucza oczywiście sytuacji, iż dana fundacja będzie miała równocześnie osobowość prawną prawa polskiego i prawa kanonicznego. Jednakże nabycie czy utrata przymiotu osobowości prawnej w każdym z tych porządków prawnych następuje niezależnie od siebie.

Z punktu widzenia prawa polskiego oba rodzaje fundacji prawa kanonicznego – pobożna fundacja autonomiczna i pobożna fundacja nieautonomiczna – są jedynie wyodrębnionymi masami majątkowymi pozbawionymi przymiotu osobowości prawnej (fundacje niesamodzielne). Na forum państwowym mogą być więc kwalifikowane jako darowizna obciążona poleceniem, ewentualnie jako czynność powiernicza. Tym samym w ich przypadku nie mają zastosowania przepisy art. 26 konkordatu, art. 58 u.s.p.k.k. i ustawy o fundacjach.

Brak w prawie polskim bezpośrednich odesłań do prawa kanonicznego w kwestii działalności fundacji kościelnych zakładanych przez osoby prawne Kościoła katolickiego. Trudno też uznać, aby przepisy art. 26 konkordatu, art. 58 u.s.p.k.k. i ustawy o fundacjach stanowiły dorozumiane odesłanie do prawa kanonicznego przez swoją „niekompletność”, z wyjątkiem regulacji dotyczących nadzoru kościelnego nad fundacjami. Nadzór kościelny nad fundacjami zakładanymi przez kościelne osoby prawne został ustanowiony na mocy przepisów u.s.p.k.k. i ma charakter nadzoru zewnętrznego i obligatoryjnego. Wykonywany jest niezależnie od nadzoru państwowego w sposób równoległy i zgodnie z przepisami prawa kanonicznego. Prawodawca państwowy nie przyznał jednak kościelnym osobom prawnym sprawu-

jącym nadzór nad fundacjami kościelnymi kompetencji zarezerwowanych organom władzy publicznej (sądom, poszczególnym ministrom, starostom). Ponadto naruszenie przepisów prawa kanonicznego nie może być traktowane w taki sam sposób, jak naruszenie przepisów prawa polskiego, chyba że odpowiednie przepisy prawa kanonicznego zostały wpisane do statutu fundacji. W przeciwnym przypadku naruszenie przepisów prawa kanonicznego wywołuje skutki co do zasady jedynie na forum prawa kanonicznego, zwłaszcza w sytuacji dokonania alienacji majątku fundacji bez zachowania formalności przepisanych prawem kanonicznym, lecz ważnej w świetle prawa polskiego. Przepis kan. 1296 KPK przyznaje w takiej sytuacji przepisom prawa polskiego skuteczność na forum kanonicznym. Pozostawiając do decyzji kompetentnej władzy kościelnej, po dokładnym rozważeniu wszystkiego, czy i ewentualnie jaką skargę, mianowicie osobową lub rzeczową, przez kogo i przeciw komu, należy wnieść dla odzyskania praw Kościoła. Aby przepisy prawa kanonicznego dotyczące alienacji miały w ogóle zastosowanie do fundacji kościelnych muszą znaleźć się w ich statutach jako przepisy ograniczające zakres reprezentacji zarządu tych fundacji. Majątek fundacji kościelnych w świetle przepisów prawa kanonicznego nie jest bowiem majątkiem kościelnym, ponieważ nie są one publicznymi kościelnymi osobami prawnymi (kan. 1257 KPK).

BIBLIOGRAFIA

- Bączkowicz F., Baron J., Stawinoga W., *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. II, wyd. 3, Opole 1958.
- Cioch H., *Istota fundacji kościelnej*, w: *Divina et humana. Księga Jubileuszowa w 65. rocznicę urodzin Księdza Profesora Henryka Misztala*, red. A. Dębiński, W. Bar, P. Stanisławski, Lublin 2001, s. 63-72.
- Cioch H., Kidyba A., *Ustawa o fundacjach. Komentarz*, wyd. 2, Warszawa 2010.
- Cioch H., *Prawo fundacyjne*, wyd. 2, Warszawa 2011.
- Czohara A., Zieliński T.J., *Ustawa o stosunku państwa do gmin wyznaniowych żydowskich w Polsce. Komentarz*, Warszawa 2012.
- Gill A., *Glosa do wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 3 lipca 2000 r. (II SA 1128/99)*, OSP 2001, z. 12, s. 605-608.

- Góralski W., Adamczewski W., *Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską z 28 lipca 1993 r.*, Płock 1994.
- Góralski W., Pieńdyk A., *Zasada niezależności i autonomii państwa i Kościoła w konkordacie polskim z 1993 r.*, Warszawa 2000.
- Gura G., *Nadzór nad fundacjami kościelnymi w Polsce*, „*Studia z Prawa Wyznaniowego*” 2013, t. 16, s. 93-109.
- Januchowski A., *Wybrane zagadnienia związane z reprezentacją parafii przez proboszcza na gruncie prawa kanonicznego i polskiego*, „*Studia z Prawa Wyznaniowego*” 2008, t. 11, s. 211-236.
- Jasiakiewicz M., *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 27 lipca 2000 r., IV CKN 88/00*, „*Rejent*” 2005, nr 1, s. 122-137.
- Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz. Edycja polska na podstawie wydania hiszpańskiego*, red. P. Majer, Kraków 2011.
- Krukowski J., *Konstytucyjny model stosunków między Państwem a Kościołem w III Rzeczypospolitej*, w: *Prawo wyznaniowe w systemie prawa polskiego. Materiały I Ogólnopolskiego Sympozjum Prawa Wyznaniowego (Kazimierz Dolny, 14-16 stycznia 2003)*, red. A. Mezglewski, Lublin 2004, s. 79-101.
- Krukowski J., *Polskie prawo wyznaniowe*, Warszawa 2005.
- Mezglewski A., *Opinia prawna dotycząca problemu obowiązywania prawa wewnętrznego związków wyznaniowych w obrocie prawnym*, „*Przegląd Prawa Wyznaniowego*” 2011, t. 3, s. 251-258.
- Miształ H., *Osobowość prawna Kościołów*, w: *Prawo wyznaniowe III Rzeczypospolitej*, red. H. Miształ, Lublin-Sandomierz 1999, s. 101-128.
- Pietrzak M., *Prawo kanoniczne w polskim systemie prawnym*, „*Państwo i Prawo*” 2006, z. 8, s. 16-31.
- Pietrzak M., *Prawo wyznaniowe*, wyd. 4, Warszawa 2010.
- Radecki G., *Fundacje zakładane przez osoby prawne Kościoła katolickiego w Polsce*, Katowice 2009.
- Radecki G., *Organy osób prawnych Kościoła katolickiego w Polsce (na styku prawa kanonicznego i prawa cywilnego)*, „*Rejent*” 2003, nr 7/8, s. 127-155.
- Rakoczy B., *Ustawa o stosunku państwa do Kościoła katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2008.
- Sobański R., *Prawo kanoniczne a krajowy porządek prawny*, „*Państwo i Prawo*” 1999, z. 6, s. 3-17.
- Stanisz P., *Proboszcz jako reprezentant parafii rzymskokatolickiej w stosunkach majątkowych*, w: *Prawo państwowe a prawo wewnętrzne związków wyznaniowych. Pamiętnik VII Zjazdu Katedr i Wykładowców Prawa*

- Wyznaniowego, *Gnieszno 11-12 IX 2010*, red. K. Krasowski, M. Materniak-Pawłowska, M. Stanulewicz, Poznań 2010, s. 191-200.
- Stanisz P., *Źródła prawa wyznaniowego Rzeczypospolitej Polskiej*, w: A. Mezglewski, H. Misztal, P. Stanisz, *Prawo wyznaniowe*, wyd. 3, Warszawa 2011, s. 48-66.
- Stec P., *Powiernictwo w prawie polskim na tle porównawczym*, Zakamycze 2005.
- Trzebiatowski M., Skubisz R., *Kościelne osoby prawne jako przedsiębiorcy rejestrowi (na przykładzie osób prawnych Kościoła katolickiego)*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2002, nr 3, s. 8-21.
- Uruszczak W., *Recepcja prawa kanonicznego w obowiązującym prawie polskim*, „Annales Canonici” 2007, t. 3, s. 5-20.
- Walencik D., *Opinia prawna w sprawie przetwarzania danych osobowych przez związki wyznaniowe w Polsce*, „Przegląd Prawa Wyznaniowego” 2012, t. 4, s. 251-263.
- Walencik D., *Prawo kanoniczne (wewnętrzne) związków wyznaniowych a prawo polskie*, „Przegląd Sądowy” 2013, nr 5, s. 11-25.
- Walencik D., *Przetwarzanie danych osobowych przez związki wyznaniowe a uprawnienia Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych*, „Forum Prawnicze” 2013, z. 2, s. 8-22.
- Wójcik W., *Fundacja*, Encyklopedia Katolicka, t. 5, Lublin 1989, kol. 760-761.
- Wójcik W., *Księga V Dobra doczesne*, w: W. Wójcik, J. Krukowski, F. Lempa, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, t. IV, Lublin 1987, s. 11-108.

FOUNDATIONS ESTABLISHED BY JURIDICAL PERSONS
OF THE ROMAN CATHOLIC CHURCH IN POLAND
AND PIOUS FOUNDATIONS

Summary

The article looks into the legal status of foundations established by ecclesiastical juridical persons, referred to in Article 26 of the 1993 Concordat between the Holy See and the Republic of Poland, and Article 58 of the Act of 17 May 1989 on the Relationship of the State to the Roman Catholic Church in the Republic of Poland (ecclesiastical foundations) and pious foundations, referred to in the 1983 Code of Canon Law. Besides, the article addresses the

impact of the Polish legal system and of canon law on the functioning of the aforesaid foundations.

A closer look at the problem in question leads to a conclusion that foundations established by juridical persons of the Roman Catholic Church in the Polish state enjoy the same legal status as other foundations and are fully subject to the rules and regulations applicable in the Republic of Poland, in particular the Foundations Act which should be applied directly and not *per analogiam*, yet allowing for the modifications arising from Article 58 of the Act on the Relationship of the State to the Roman Catholic Church in the Republic of Poland, which are regarded as the *lex specialis*. At the same time, the legal position of these foundations does not fall within the provisions of canon law, in particular Canons 113-123 and 1299-1310 CCL (except for the provisions on ecclesiastical supervision), unless their content is incorporated into the foundation charter. Therefore, ecclesiastical foundations do not need to be foundations within the meaning of canon law. Polish law lacks any direct references to canon law with regard to the activities of ecclesiastical foundations. Likewise, the provisions of Article 26 of the Concordat and Article 58 of the Foundations Act do not offer any implicit reference to canon law by their “incompleteness”, except for the regulations governing ecclesiastical supervision over such foundations.

Tłumaczenie: Konrad Szulga

Key words: ecclesiastical foundations, pious foundations (canonical), ecclesiastical juridical persons, Polish law, canon law

Słowa kluczowe: fundacje kościelne, fundacje pobożne (kanoniczne), kościelne osoby prawne, prawo polskie, prawo kanoniczne